

Ramsaday College, Amta
 Prepared by - Mousumi Chattopadhyay
 Sanskrit Department
 Section - B, Halsaandhi
 4th Semester, General

वृत्तसिन्धुप्रकरणम्

1) सूत्र - स्त्री रूपान्त्युः

क) स् + श/च वर्ग = स् > श्

दृश् + शीते = दृश्शीते, (शृङ्ग + लोच = शृङ्गलोच)

शमस् + छिन्नति = शमश्छिन्नति, (ब्राह्मन् + जिगति = ब्राह्मजिगति)

ख) त् वर्ग + श/च वर्ग = त् वर्ग > च वर्ग

मदत् + शकटम् = मदत्शकटम्, (अश + शकटेष् = अशशकटेष्)

ग) त्/द् + च/छ = त्/द् > च्

तत् + चक्रम् = तत्चक्रम्, (उद् + चक्रम् = उद्चक्रम्)

तद् + छविः = तच्छविः, (अद् + छविः = अद्छविः)

घ) त्/द् + ज/झ = त्/द् > ज

तत् + जीवनम् = तज्जीवनम्, (उद् + जीवनम् = उद्जीवनम्)

उद् + ज्वलः = उज्ज्वलः, (उद् + ज्वलः = उद्ज्वलः)

तत् + झम्पनम् = तज्झम्पनम्, (उद् + झम्पनम् = उद्झम्पनम्)

विपद् + ज्जालम् = विपज्जालम्, (विपद् + ज्जालम् = विपज्जालम्)

ङ) न् + ज/झ = न् > ज् (३)

मद्वान् + जयः = मद्वान्जयः, (अशान् + जयः = अशान्जयः)

मद्वान् + झङ्कारः = मद्वान्झङ्कारः, (अशान् + झङ्कारः = अशान्झङ्कारः)

च) न् + श = न् > श् (३)

मद्वान् + शब्दः = मद्वान्शब्दः, (अशान् + शब्दः = अशान्शब्दः)

छ) च वर्ग + न् = च् > न् (३)

यान् + ना = यान्ना, (यान् + ना = यान्ना)

यज् + नः = यज्जः, (यज् + नः = यज्जः)